

A. Derolez, *The Library of Raphael de Marcatellis, Abbot of St. Bavon's Ghent 1437-1508* (Gent: Story-Scientia, 1979, xvii + 335 blz., BF1860,-, ISBN 90 6439 191 2).

Van 17 september tot 26 oktober 1979 ging in de Universiteitsbibliotheek te Gent een tentoonstelling door gewijd aan de bibliotheek van Raphael de Marcatellis. Ze was bedoeld als een huldeblijk aan de op rust gaande hoofdbibliothecaris professor K. van Acker, die zich bij herhaling met deze bibliotheek heeft beziggehouden. Bij die gelegenheid bezorgde A. Derolez, conservator van de handschriftenafdeling van de Gentse bibliotheek, waar een goed deel van De Marcatellis' manuscripten bewaard worden, en een van de beste kenners van de middeleeuwse handschriften en bibliotheken, een uitvoerige studie van de nog bewaarde exemplaren.

De Marcatellis, een bastaard van hertog Filips de Goede, had zoals zijn vader en zijn halfbroer Anton, de Grote Bastaard, een ware hartstocht voor mooie handschriften. In 1478 was hij abt van St.-Baafs te Gent geworden en in 1487 bovendien hulpbisschop van Doornik. In 1507 nam hij ontslag en trok zich terug in het schitterend paleis dat hij te Brugge had laten bouwen. Zijn boekenbezit is dankzij posthume catalogi uit de zestiende eeuw, onlangs nog door professor Van Acker bestudeerd, bekend. Van het negentigtal manuscripten die zijn bibliotheek bevatte, is meer dan de helft bewaard. A. Derolez heeft ze aan een grondig codicologisch onderzoek onderworpen. Het heeft hem in staat gesteld hun gemeenschappelijke trekken naar voren te brengen. De overeenkomsten zijn vooral duidelijk in de manier waarop de codices zijn samengesteld, in de manier van inbinding en in een typische versiering (miniaturen en versierde hoofdletters en randen). Al deze manuscripten dateren, misschien op één na, uit de jaren 1473-1505. De wetenschappelijke eerlijkheid van de auteur dient geroemd omdat hij er openlijk voor uitkomt dat deze data niet steeds overeenstemmen met andere indicaties over de ontstaansdatum ervan. De algemene beschrijving wordt gevolgd door een catalogus (27-289) van de bewaarde handschriften, die stuk voor stuk in detail worden beschreven en besproken. Op grond van de versiering en van de ontstaansdata werden de manuscripten verdeeld in drie groepen waarvan Derolez het heel waarschijnlijk heeft gemaakt dat zij het produkt zijn van twee ateliers, een Brugs scriptorium (groep I) en een Gentse uitgeverij (groepen II en III), die hoofdzakelijk voor De Marcatellis hebben gewerkt en die onderlinge banden moeten hebben gehad.

Derolez' studie is niet alleen een belangrijke bijdrage tot de handschriftkunde en de kunstgeschiedenis, maar niet in het minst ook tot de cultuurgeschiedenis, onder meer door een hoofdstuk over de sfeer van belangstelling van De Marcatellis. Enerzijds was hij met zijn uitgesproken afkeer voor gedrukte boeken nog een middeleeuwer; in zijn bibliotheek trof men ook geen tekst van de bijbel aan, maar wel parafrasen en commentaren op de Schrift. Daarnaast toont hij door het Italiaanse humanisme te zijn aangestoken door zijn aandacht voor moraal en pedagogie, neo-platoonse filosofie, positieve wetenschappen, taal- en letterkunde.

Dit boek geschreven volgens de beste tradities van het noeste en droge eruditiwerk zal grote diensten bewijzen als naslagwerk, mede door zijn alfabetische registers van middeleeuwse auteurs, vertalers, scribenten, drukkers en uitgevers. Het bewijst meteen dat 'the dark industry' nog steeds de beste basis blijft voor een boek dat op scherpe en onbetwistbare manier de denkwereld van een man en een periode blootlegt.

R. van Uytven

L. J. M. Bosch, *Petrus Bertius 1565-1629* (Academisch proefschrift Katholieke Universiteit Nijmegen; Meppel: Krips Repro, 1979, 300 blz.).

Een boek over Petrus Bertius: theoloog, wijsgeer, geograaf; subregent en regent van het Leidse Statencollege; hoogleraar te Leiden en Parijs; een van de meest omstreden figuren uit de bewogen periode van de strijd tussen remonstranten en contraremonstranten. Eindelijk een biografie van de man, die tot nu toe alleen maar terloops besproken werd in artikelen in tijdschriften en lexica of in studies over andere onderwerpen. Vol verwachting slaat de lezer dan ook het boek open in de hoop nu eindelijk eens 'de hele Bertius' beschreven te zien. Maar helaas, voor de zoveelste maal wordt hij ingelicht over de theoloog en remonstrant Bertius, maar komt hij nagenoeg niets nieuws te weten over de andere, zeer belangrijke facetten van deze boeiende persoonlijkheid.

Er zijn wel enkele winstpunten te noemen. Op een aantal punten draagt deze biografie nieuw materiaal aan. Er is nu ook gebruik gemaakt van bronnen, die wel bekend waren, maar die nog niet of nauwelijks waren benut om gegevens over Bertius te verzamelen. Zo is nu het werk van Bertius als subregent en regent van het Statencollege duidelijker belicht dan in de voorgaande beschrijvingen van zijn leven. Ook over de familie Bertius verschaft dit boek nieuwe informatie.

In de loop van zijn verhaal geeft de auteur een opsomming van de door Bertius geschreven boeken, waarbij hij in het notenapparaat achter de tekst de titels geeft van de genoemde werken. Interessant is de serie bijlagen, waarin de vele wijsgerige stellingen zijn opgenomen die Bertius zijn studenten liet verdedigen. Het is echter heel jammer, dat weer alleen de theologisch-polemische geschriften worden besproken, terwijl de talrijke wijsgerige en aardrijkskundige werken alleen worden genoemd. Over het werk van Bertius wordt dus wel informatie verstrekt, maar het blijft bij een loutere opsomming en er wordt voor het grootste deel niets mee gedaan.

Na alles wat bijvoorbeeld Sassen, Dibon en Van Straaten - aan wiens nagedachtenis het boek is opgedragen - hebben geschreven over de beoefening van de wijsbegeerte in Nederland, is er toch voldoende kader om het wijsgerig werk van Bertius als auteur en docent te plaatsen in het geheel van de laat-humanistische beoefening der filosofie. We kennen toch een aantal kwesties, die nog altijd onbeantwoord zijn en die we alleen kunnen beantwoorden door grondige bestudering van de wijsgerige praxis van die periode: hoe werd Aristoteles geïnterpreteerd, hoever ging de invloed van moderne stromingen als die van het Ramisme, was de invloed van de bestudering van de Stoa ook te merken in de beoefening van de universitaire wijsbegeerte, hoe gedroeg men zich inzake de afbakening van filosofie en theologie op de gebieden die beide disciplines bestreken? Slechts oppervlakkige kennis van Bertius als filosoof leert, dat deze kwesties ook bij hem speelden, en daarom is het jammer, dat deze biografie daaraan praktisch geheel voorbijgaat.

Hetzelfde moet gezegd worden van het geografisch werk van Bertius. Hij heeft op dit gebied zeer veel gepubliceerd, werk dat in zijn tijd veel gedrukt en gebruikt werd. Veel van de door hem gepubliceerde kaarten werden door de beste cartografen na hem benut voor hun eigen werk. Waarom dan maar alleen korte vermeldingen van al dat werk? Waarom maar één zin over de inaugurale rede *De geographia* (Parijs, 1622), Bertius' beginselverklaring als geograaf en de beschrijving van de plaats die hij aan deze toen nieuwe tak van wetenschap gaf in het geheel der wetenschappen? Over dat alles zwijgt de biografie om hier en daar te volstaan met de opmerking, dat Bertius waarschijnlijk veel van anderen heeft overgeschreven.

Op enkele plaatsen in het boek treft de lezer vervolgens kleine vergissingen aan, die het